

ERGENLERİN ÜNİVERSİTE SINAVINA İLİŞKİN KAYGILARI*

ADOLESCENT ANXIETY CAUSED BY UNIVERSITY ENTRANCE EXAMINATIONS

Yrd. Doç. Dr. Ömer KUTLU
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Fakültesi

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, üniversite sınavına giren öğrencilerin, hangi kaygı kaynaklarından ne düzeyde etkilendiklerini ortaya koymaktır. Araştırmanın verileri, bu amaç için geliştirilmiş "Üniversite Sınavı Kaygı Kaynakları Ölçeği"nden toplanmıştır. 22 maddeden oluşan ölçek, Ankara'daki bir özel okulun, Matematik-Fen kolunda okuyan lise öğrencilerine uygulanmıştır. Ölçekten elde edilen verilerin genel dağılımına bakıldığında, çalışma grubunda yer alan 158 öğrenciden 0,29'unun yüksek kaygı, 0,33'ünün düşük kaygı, 0,38'inin ise kaygı dışı düzeylerinde toplandıkları gözlenmiştir. Çalışmada ayrıca, ölçekten elde edilen verilerle, öğrencilerin ÖSS puanları arasındaki tutarlılığa da bakılmıştır. Birçok öğrencinin ölçekte yer alan maddeler açısından düşük kaygılı görünmesine karşın, ÖSS'den yüksek puan alarak tercihlerine yerleşmiş olmaları bu tutarlılığın bir işareti olarak kabul edilmiştir.

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the source and extent of anxiety suffered by those taking the university entrance examinations. The data was collected using the "Scale for Anxiety Resources for the University Entrance Examination", which was developed for this purpose. The scale consists of 22 items. It was administered to the students of the Mathematics-Science branch of a private high school in Ankara. The population consisted of 158 students and the results placed 0,29 of the group at the high anxiety level, 0,33 of the group at the low anxiety level, and 0,38 of the group at the anxiety-free level. Correlation between the data obtained through the scale and the "Student Selection Examination" (ÖSS) grades was also examined. The fact that most of the students obtained high grades in the ÖSS even though they presented a low level of anxiety in respect of the items on the scale is taken as an indication of this correspondence.

GİRİŞ

Her insanın olduğu gibi ergenlerin de nesnelere, toplumsal ilişkilerle ve kendileriyle ilgili kaygıları vardır. Kaygı, bireyin sanki kötü bir şey olacakmış gibi hissettiği bir sıkıntı duygusu olarak tanımlanabilir. Bu duygu hafif bir tedirginlikten, panik derecesine varan yoğunluklarda yaşanabilir (Öztürk, 1981). Kaygı, hızlı kalp atışı, terleme, kas gerginliği, hızlı nefes alıp verme gibi duysal-bedensel süreçleri etkilediği gibi, bireyin net biçimde düşünmesini engelleme veya sorunlarını çözmesini güçleştirme gibi zihinsel süreçlerini de etkiler (Bootzin, 1986). Kaygı, psikopatoloji kapsamında ele alınabilecek önemli bir kavram olduğu gibi, insanların gündelik davranışlarının anlaşılması açısından da önemli bir kavramdır. Bu durum

kaygının psikolojide yalnızca bir psikopatoloji türü olarak değil, aynı zamanda bir kişilik özelliği olarak da incelenmesine yol açmıştır (Ulusoy ve Uzunöz, 1992).

Kaygının gelişimi genetik ve biyolojik etkenlerden, öğrenmelerden ve çeşitli deneyimlerden, yaşanan ortamda karşılaşılan uyarıcılardan etkilenmektedir (Cloninger, 1988). Kaygının, genetik etkenlerle doğuştan mı geldiği yoksa çevresel etkenlerle öğrenilmiş mi olduğu konusundaki kuramsal tartışmalar günümüzde de sürmektedir. Ancak, bu konuda Spielberger (1966) tarafından ileri sürülen yaklaşım genel olarak kabul görmektedir. Spielberger'in iki durumlu kaygı yaklaşımında durumluk ve sürekli kaygı şöyle tanımlanmaktadır: Durumluk kaygı (state anxiety), kişilerin

* Bu çalışma, Adnan Menderes Üniversitesi tarafından 23-25 Kasım 2000 tarihlerinde düzenlenen "5. Ergen Günleri"nde bildiri olarak sunulmuştur.

özel durumları tehdit edici olarak yorumlaması sonucu oluşan duygusal tepkidir. Sürekli kaygı (trait anxiety) ise, bireyin kaygı yaşantısına yatkınlığıdır. Buna kişinin içinde bulunduğu durumları genellikle stresli olarak algılama ve yorumlama eğilimi de denebilir. Sürekli kaygısı yüksek bireyler, durumluk kaygıyı da diğerlerinden daha sık ve yoğun yaşarlar (Aktaran: Özusta, 1995). Sürekli kaygı yaşayan bireyler birçok konuda; telefon açarken, alışveriş yaparken, hatta tatile çıkarken tanımsız bir sıkıntı hissetmektedirler. Durumluk kaygı yaşayan bireyler ise yalnızca özel durumlarda örneğin sınav kaygısı gibi, sınav oluncaya ya da sonucu öğrenilinceye kadar kaygıyı hissederler, diğer durumlarda hissetmemektedirler.

Sınav kaygısı, ergenin kendisiyle ilgili yaşadığı kaygıların en önemlilerinden biridir. Türkiye'de yapılmış az sayıdaki araştırmanın bulguları, ergenlerin yüksek oranda üniversiteye girememeye kaygısı yaşadıklarını ortaya koymuştur. (Yavuzer, 1992). Hatta öyle ki, 1985-86 yılında MEF Rehberlik ve Araştırma Servisi'ne başvuran ve üniversite sınavına hazırlanan 5212 öğrencinin kaygı düzeyi, genel cerrahi hastalarının kaygı düzeyinden çok daha yüksek bulunmuştur. Bu öğrenciler "uyku uyuyamadıklarından", "kazanamazlarsa mahvolacaklarından", "yemek yiyemediklerinden", "hayattan hiç zevk almadıklarından" vb. şikayet etmişlerdir (Baltaş 1998). Araştırmalar, ergenlerdeki sınav kaygısının; sınav sorularını kavrayamama, okuduğu şeyleri o anda hatırlayamama gibi nedenlerle sınav öncesinde başlayıp gerçekçi olmayan tercihler yaparak istenmeyen programlara yerleşme gibi nedenlerle sınav sonrasında da devam ettiğini göstermektedir (Baymur, 1978; Kuzgun 1983).

Sınav kaygısı, bireyin bir sınavda, sınavı başarmayacağına ya da sınavı iyi yapamayacağına ilişkin yaşadığı bir korku ve büyük bir endişe duygusudur (Aiken, 1985). Baltaş ve Baltaş'a (1997) göre sınav kaygısı ile sınavdan korkmak ayrı kavramlardır. Sınavdan korkan bir öğrenci, yaklaşan bir sınavla göre zamanını programlayarak çalışır ve zaman içinde de korkusu azalır. Kaygı ise temelde, bireye rahatsızlık veren olayın kendisinden değil, olayın birey için taşıdığı anlamdan ileri gelmektedir. Birçok öğrenci, sınavla birlikte kendi kişiliğinin ve varlığının değerlendirildiğini düşünmektedir.

Kaygının öğrenmeyi ve akademik başarıyı olumsuz yönde etkilediğini ortaya koyan birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmaların bulguları, kaygının ve gerginliğin artmasının öğrencinin güdülenmesini artırmadığı, aksine biyokimyasal düzeyde beyinde öğrenmeyi güçleştiren etkenlerin ortaya çıkmasına yol açtığını ortaya koymaktadır (Baltaş, 2000). Sınav kaygısı konusunda Sarason ve Mandler tarafından 1950'li yıllarda yapılan ilk çalışmalar, sınav kaygısının öğrenci başarısını düşürdüğünü göstermiştir (Aktaran: Kaymak, 1987). Morris, Davis ve Hutchings (1981) elde ettikleri bulgulardan iki önemli sonuca ulaşmışlardır: 1) Sınava girenler açısından sınav sonuçlarının önemi arttıkça kaygı düzeyi ile sınav başarısı arasında ters yönlü bir ilişki gözlenmektedir. 2) Kaygı düzeyi ile sınav başarısı arasındaki söz konusu bu ilişki bireylerin fizyolojik düzeydeki genel uyarılmışlıklarından daha çok bireylerin kendileri ve sınav konusundaki olumsuz kuruntularından kaynaklanmaktadır. Bu olumsuz kuruntular bireylerin sınav başarılarını düşürmektedir (Aktaran: Ulusoy ve Uzunöz, 1992). Sınav kaygısıyla ilgili yapılmış araştırma bulgularının değerlendirildiği bir başka çalışmada ise, sınav kaygısının olumsuz değerlendirilme, savunma ve diğer kaygı türleriyle pozitif, kendine güven duygusuyla negatif korelasyon verdiği saptanmıştır (Hambree, 1988).

Üniversiteye Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS), Türk eğitiminde en sık tartışılan konulardan birisidir. ÖSYS hem teknik yapısı, hem eğitim sistemindeki doğurguları hem de bireyler üzerindeki psikolojik etkileri gibi yönlerden fazlaca tartışılmıştır. Bu sistem içinde yaşanan en temel psikolojik sorun sınav kaygısıdır (Kulaksızoğlu, 1998). Öğrenci Seçme Sınavı'nda (ÖSS) yaşanan kaygı, öğrencilerin kendilerinden kaynaklanan bir kaygı olmaktan daha çok, kişinin geleceği konusundaki kararın sadece bir seçme sınavından alacağı puana yüklenmiş olmasından kaynaklanan bir kaygıdır. Üniversite sınavına girecek öğrencilerin kaygı yaşamalarına neden olan ana etkenler şöyle sıralanabilir:

1. Sınava girecek öğrenci sayısının çok, bir yükseköğretim programına (YÖP) yerleştirilecek öğrenci sayısının az olması en büyük kaygı nedenidir. Örneğin

1999-ÖSS'ye giren 1.366.714 adaydan sadece 293.353'ü (%21,5) bir YÖP'e yerleştirilmiştir (Cumhuriyet, 2000). Yerleşen öğrencilerden bir kısmı (yaklaşık %05'i) ise, daha önce bir YÖP'e yerleşmiş ya da bir YÖP'ü bitirmişlerdir. Özellikle sınava yeni girecek öğrencilerin üniversiteye girişte karşılaştığı en büyük sorun kontenjan sorunudur (Toker, 1997).

2. İlk kez sınava girecek öğrenciler, bir yandan okul derslerini başarıp yüksek notlar almaya çalışırken, öte yandan üniversite sınavına yönelik hazırlık yapmaya çalışmaktadır. Bu hazırlık sırasında, okul derslerini ihmal edebilmekte ve Ortaöğretim Başarı Puanı'nı (OÖBP) belirleyecek olan okul derslerinden düşük notlar alabilmektedir.

Ayrıca öğrenciler, dershanelerin konuları ele alma ve anlatma yöntemlerini, okula göre üniversiteye daha hazırlayıcı bulmaktadır. Bu nedenle öğrenciler, okuldaki dersler sırasında dershanenin kendilerine verdiği ödevlere zaman ayırmak istemekte hatta öğretmenlerinin anlattığı konuları da üniversite sınavına hazırlayıcı nitelikte olmasını beklemektedirler. Bu ise, belli bir öğretim programına dayalı olarak eğitim sürdürmek isteyen öğretmenlerle öğrenciler arasında anlaşmazlıkların yaşanmasına da yol açabilmektedir.

3. Bir YÖP'e yerleşmeye hazırlanan öğrenci için en büyük güçlük, meslek seçimidir. Öğrencilerin önemli bir kısmı, meslek seçimi konusunda hem kendi ilgilerini ve yeteneklerini hem de tercih edeceği meslek alanlarını yeteri kadar tanımamaktadırlar (Toker, 1997). Bunun yanında öğrenciler, tercihlerini nasıl yapacakları konusunda da yeterli bilgiye sahip değildirler. Tercih yapmak, bir dizi YÖP'ü yalnızca yüksek puanlıdan düşük puanlıya doğru sıralamak değil, ilgi ve yeteneklere göre belirlenmiş YÖP'leri, sınav sisteminin temel mantığına göre sıralamaktır. Bu ise öğrencinin kendisiyle ve sistemle ilgili doğru bilgilere sahip olmasına bağlıdır (ÖSYM, 1996). Tercih yapmak; öğrencilerin en ciddi sorunlarından birisi olarak görünmektedir.

4. Aile ve çevre öğrencilerin yaşamlarında oldukça önemli bir yere sahiptir. Öğrencinin yaşadığı sınav kaygısının birçoğu ailesi ve yakın çevresi tarafından da yaşanmaktadır. Bu durumda aile ve yakın çevre, öğrencinin yaptıklarını merak etmekte, onu izlemekte, yaptıkları

ları ve yapacakları hakkında kendilerine bilgi verilmesini beklemekte hatta onun kararlarına karşı olarak (örneğin tercihler konusunda) yaşamına yön verebilmektedirler. Bu ise sınava hazırlanan öğrenciyi, sınavı kazanamazsa ailesine ve çevresine ne diyeceği konusunda sıkıntıya sokmaktadır.

5. Üniversiteye öğrenci seçme işleminin tek sınavla yapılıyor olması nedeniyle öğrenciler sınav günü hasta olmak, üzücü bir olayla karşılaşmak gibi olumsuz bir durum yaşayacaklarından da endişe duymaktadırlar.

Türkiye'nin toplumsal, kültürel ve ekonomik yönden gelişmesinde önemli rol oynayacak olan gençlerin, üniversite sınavıyla ilgili olarak yaşadıkları kaygıların bilinmesi, çözüm yolları üzerinde düşünülmesi hem gençlerin geleceği hem de toplumumuzun geleceği açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca kaygı düzeyinin ölçülebilmesi psikolog, psikiyatr ve eğitimciler açısından da önemlidir. Bu tür ölçümlerden elde edilen bilgiler psikolojik tedavi ya da eğitim programlarının hazırlanmasında yararlı olabilmektedir. Yaşadığımız son yüzyılın "kaygı çağı" olarak nitelendirilmiş olması, kaygının tanınmasının ve saptanmasının önemini ortaya koymaktadır (Öner ve Compte, 1982). Bunun yanında, okul ve danışma ve psikolojisiindeki son eğilimler, sorunlar ortaya çıktıktan sonra, sorunların saptanmasını ve tedavisini öngörmekten daha çok, sorunlar ortaya çıkmadan kapsamlı öğrenci sağlık hizmeti ve ruh sağlığı hizmeti vermeye doğru kaydığını göstermektedir (Ergene, 1994).

Bu nedenle, bu araştırma hem ergenleri anlamak hem de sınav kaygısı gibi çok tartışılan bir konunun boyutları hakkında bilgiler edinmek gibi yönlerden önem taşımaktadır.

Sınav kaygısı konusunda, Türkiye'de az sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir. Burada ele alınan konuyla yakından ilgili olduğu düşünülen bazı çalışmalar aşağıda ele alınmaktadır.

Cengiz (1988) ÖSYM I. Basamak Sınavı'nın cinsiyet ve akademik başarı düzeyi farklı lise son sınıf öğrencilerinin sınav öncesi ve sınav sonrası durumluk ve sürekli kaygıları üzerindeki etkilerini incelemiştir. Öğrencilerin sınav öncesindeki ve sonrasındaki kaygı düzeyleri "Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri

(DSKE)" ile ölçülmüştür. Araştırma sonunda, ÖSYM I. Basamak Sınavı'nın, öğrenciler üzerindeki kaygıyı yükseltici yönde etki yaptığı bulunmuştur.

Doğan (1988) üniversite giriş sınavının, adayların durumluk bunaltı (kaygı) düzeylerini etkileyip etkilemediğini incelemiştir. Sivas'taki 3 lise üzerinde yürütülen araştırmada, Durumluk Bunaltı Ölçeği (BDÖ) kullanılmış ve ölçek öğrencilere iki kez uygulanmıştır. İlk uygulama 1987-88 öğretim yılının ikinci dönemi başında, ikincisi ise aynı dönemin sonunda gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamalarda öğrencilerin, gerçek sınav durumuna yakın bir duygulanım göstermeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın sonunda, üniversite giriş sınavının bunaltı yaratan bir etken olduğu bulunmuştur.

Erkan (1991) araştırmasında, Ankara ilinden seçtiği 9 lisenin son sınıf öğrencilerinde sınav kaygısı ile Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS) başarısı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonunda, alt gruplar arasında bazı farklılıklar bulunmakla birlikte, genel olarak sınav kaygısı ile ÖSS ham puanları arasında negatif yönde ilişki olduğu saptanmıştır.

Türkan, Türkcan ve Uygur (1992), araştırmalarını ÖSYS'ye girecek 429 erkek, 303 kız olmak üzere toplam 732 lise öğrencisi üzerinde yürütmüşlerdir. Öğrencilere ÖSS'den önce ve sonra, Ruhsal Belirti Tarama Listesi (SCL 90) ile Zung Depresyon Skalası'nı uygulamışlardır. Araştırma sonunda öğrencilerin, Ruhsal Belirti Tarama Listesi'nin alt boyutlarından aldıkları puanların anlamlı olarak düştüğü görülmüştür.

Ekşi, (1998) üniversite adayı ergenler üzerinde sınav kaygısını incelemiştir. Araştırmada sınav kaygısı ile ilgili olabileceği düşünülen dokuz değişken belirlenmiştir. Bu değişkenler; cinsiyet, okul türü (özel lise, devlet lisesi), özel ders alıp almamak, dershaneye devam edip etmemek, daha önce ÖSYS deneyimi olan kardeşi bulunup bulunmamak, tercih edilecek olan mesleğin hangi puan türünde yer aldığı, ailenin durumu (anne-babanın yaşıyor, ölü, birlikte ve ayrı oluşu) ve anne-babanın eğitim düzeyidir. Araştırmacı cinsiyet, okul türü, puan türü değişkenleri arasında anlamlı farklılıklar bulmuş, diğer değişkenler arasında fark bulamamıştır.

Baran ve Şimşek (2000) üniversite giriş sınavına hazırlanan gençlerin sınav öncesi durumluk ve sürekli kaygı düzeylerini, kendilerine ve ailelerine ait çeşitli değişkenlerin kaygı düzeylerinde bir farklılık yaratıp yaratmadığını incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın bulguları gencin sosyoekonomik düzeyinin, anne ve babanın öğrenim düzeyinin, aile ve arkadaşlarla olan ilişkilerinin, sınava hazırlanma biçiminin ve sınava hazırlanma süresinin, durumluk ve sürekli kaygı puanlarında farklılık yarattığını ortaya koymuştur.

YÖNTEM

Bu araştırma, 2000-ÖSS'ye girecek öğrencilerin, üniversiteye giriş sınavıyla ilgili olarak yaşadıkları kaygılardan ne düzeyde etkilendiğini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Öğrencilerin sınavla ilgili kaygı kaynakları belirlenirken, hem 2000-ÖSS'ye girecek hem de 1999-ÖSS'ye giren öğrencilerden yararlanılmıştır. Çalışma 1999 yılında sınava girmiş 100, 2000 yılında sınava girecek 150 olmak üzere toplam 250 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Bu öğrencilere ne tür bir üniversite sınav kaygısı yaşadıkları sorulmuş ve yanıtlarını maddeler halinde açık uçlu olarak yazmaları istenmiştir. Daha sonra öğrencilerin ortak olarak en sık ifade ettikleri maddeler belirlenmiş ve bu yolla ölçekte yer alacak maddeler ve maddelerin alt boyutlara dağılımı saptanmıştır. Daha sonra bu konuda görüş bildireceği düşünülen ölçme değerlendirme uzmanlarının, gelişim psikologlarının ve rehber öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuş ve ölçeğe bu yolla uygulamadan önceki biçimi verilmiştir.

Ölçekte Yer Alan Maddelerin Alt Boyutlara Göre Dağılımı

Ölçekte yer alan sınav kaygısıyla ilgili maddeler dört ana boyutta toplanmıştır. Bunlar; "Aile ve çevre", "Özel ders alma (dershaneye gitme)", "Sınavın yapısı" ve "Okul" kaygıları olarak belirlenmiştir. Bu dört ana boyutta yer alan madde sayıları ise şöyledir:

Tablo 1. Üniversite Sınavı Kaygı Kaynakları Ölçeği'ndeki Maddelerin Alt Boyutlara Göre Sayıları

Sınav Kaygı Boyutları	Madde Sayısı	Maddelerin Numaraları
Aile ve çevre	3	8, 10, 21
Özel ders alma	2	4, 5
Sınavın yapısı	11	1, 2, 6, 7, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18
Okul	6	3, 9, 13, 19, 20, 22
Toplam	22	22

Kaygı Kaynakları Ölçeği'nde bulunan 22 maddeye öğrenciler, üç kaygı düzeyini dikkate alarak yanıt vermişlerdir. Öğrenciler kendilerine en çok kaygı veren bir madde için "Yüksek", en az kaygı veren madde için "Düşük", kendileri için kaygı nedeni olarak görmedikleri maddeler içinse "Kaygı Dışı" seçeneğini işaretlemişlerdir. Ölçeğe içten yanıt verilmesini sağlamak için, öğrencilerden kimlik bilgileri alınmamıştır.

Araştırma Grubu

Hazırlanan "Üniversite Sınavı ile İlgili Kaygı Kaynakları Ölçeği" ilk kez Ankara'da bulunan bir özel lisenin son sınıfında okuyan ve 2000-ÖSS'ye girecek olan 158 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırma, okulun lise son sınıfındaki öğrencilerden yalnızca "Matematik-Fen" kolunu seçmiş olanlar üzerinde yürütülmüştür. Araştırmanın yalnızca Matematik-Fen kolunda eğitim gören öğrenciler üzerinde yürütülme nedenleri ise şunlardır: Araştırmayı belirli özellikler açısından sınırlı ve küçük bir grup üzerinde yürütmek. Ölçeği denemek ve ölçek hakkında bilgiler edinmek. Okul öğrenmeleri açısından başarılı olduğu kabul edilen ve üniversite sınavına etkili biçimde hazırlanan benzer özelliklere sahip öğrencilerden oluşan bir gruptaki bulguların neler olacağını görmek.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri, 2000-ÖSS'den yaklaşık bir ay önce toplanmıştır. Bu süre, öğrencilerin rapor ya da devamsızlık gibi nedenlerle henüz okuldan ayrılmamış olmaları nedeniyle ve sınav kaygısı açısından da artan bir kaygı yaşadıklarının düşünülmesi nedeniyle özellikle seçilmiştir.

"Üniversite Sınavı Kaygı Kaynakları Ölçeği"nde bulunan 22 maddeye verilen yanıtların analizinde yüzdelerden yararlanılmıştır. Yüzdelerin hesaplanmasında, her bir maddeyi "yüksek", "düşük" ve "kaygı dışı" düzeylerinde kaç bireyin işaretlediği saptanmış ve bu düzeylerdeki birey sayıları, düzeyler ayrı ayrı olmak üzere tüm birey sayısına bölünmüştür. Bu yolla bulunan yüzdeleri göstermek için de tablolardan yararlanılmıştır. Bu çalışmadan elde edilen yüzdeler, hem ölçekteki alt boyutlar açısından ayrı ayrı hem de maddelerin tümü açısından birlikte ele alınarak incelenmiştir.

Ölçeğin Cronbach Alfa değeri 0,77 olarak bulunmuştur. Bu değer, ölçeğin ilk denemesi için yeterli kabul edilmiş ve ölçeğe verilen yanıtların iç tutarlıklarının yüksek olduğu biçiminde yorumlanmıştır. Ölçeğin Temel Bileşenler Faktör Çözümlemesi, ölçeğin üç boyutlu olduğunu göstermektedir. Ölçekteki birkaç madde dışında, dört kaygı boyutunda yer alan maddeler genellikle kendileriyle ilişkili olan maddelerle aynı faktörde gruplanmışlardır.

BULGULAR VE YORUMLAR

"Üniversite Sınavıyla İlgili Kaygı Kaynakları Ölçeği"nden elde edilen bulgular Tablo 2'de gösterilmiştir.

Bulgular, dört alt boyut açısından önce ayrı ayrı, daha sonra 22 maddenin tümü açısından birlikte yorumlanmıştır.

Kaygı Kaynakları Ölçeği'ndeki Dört Alt Boyut Açısından Durum

1. Aile ve Çevre

Bu boyutta 8., 10. ve 21. maddeler yer almaktadır. Bu maddelere ait yüzdeler Tablo 2'de verilmiştir.

Görüleceği gibi, bireylerin özellikle 10. ve 21. maddeler açısından fazla kaygılı olmadıkları, 8. madde açısından ise düşük kaygı duydukları dikkat çekmektedir.

8. madde açısından bireyler üç kaygı düzeyine dağılmış görünmektedir. Bireylerin önemli kısmı ailelerinin sınav kaygılarını paylaştığını düşünürken, bir kısmı da paylaşmadığını düşünmektedir. 10. maddede bireyler hem maddi (parasal) olarak üniversite harcamalarının aileye fazla yük getirmediğini düşünürken hem de manevi (psikolojik) açıdan yaşadıkları sıkıntı-

Tablo 2. Üniversite Sınavı Kaygı Kaynakları Ölçeğinde Yer Alan Maddelerin
Alt Boyutlara ve Kaygı Düzeylerine Göre Yüzdeleri

Aile ve Çevreyle İlgili Maddeler	Kaygı Düzeyleri		
	Yüksek	Düşük	Kaygı Dışı
8. Ailenin sınav kaygılarını paylaşmadığını düşünme	25.3	41.1	33.5
10. Aileye çok fazla yük olduğunu düşünme	3.80	17.7	78.5
21. Sınavdan alınan puanların, yakın çevrede bulunanlar tarafından zekâ testinden alınmış puanlar gibi yorumlanacağından endişe duyma	27.8	25.3	46.8
Özel Ders Almayla (Dershaneye Gitme) İlgili Maddeler	Yüksek	Düşük	Kaygı Dışı
4. Bir dershaneye gidememenin sıkıntısını yaşama	1.90	3.20	94.9
5. İstenilen özelliklerde bir dershaneye gidememenin sıkıntısını yaşama	7.60	17.1	75.3
Sınavın Yapısıyla İlgili Maddeler	Yüksek	Düşük	Kaygı Dışı
1. Tercih edilen bir yükseköğretim programına yerleşememekten korkma	51.3	36.7	12.0
2. En çok istenen bir yükseköğretim programına yerleşememekten korkma	51.9	34.2	13.9
6. Sınav kapsamının çok geniş olduğunu düşünme	20.3	44.9	34.8
7. Sınav sırasında yanlış seçenek işaretleme, yanıtları kaydırma, açıklamaları yanlış anlama gibi bir yanlışlık yapmaktan korkma	29.1	48.7	22.2
11. Sınavda sorulacak soruların çalışılan yerlerden gelmeyeceğini düşünme	15.8	46.2	38.0
12. Sınav günü bir rahatsızlık (hastalık) yaşamaktan korkma	48.1	36.7	15.2
14. Sınav sisteminde bir değişiklik yapılacağından korkma	27.8	30.4	41.8
15. Sınav evraklarının zamanında eline geçmeyeceğini düşünme	13.9	44.9	41.1
16. Üniversite tercihlerini istenilen biçimde yapamamaktan korkma	34.8	44.9	20.3
17. Yükseköğretim programlarını tanımadığını düşünme	12.0	52.5	35.4
18. Sınav sisteminin bazı okullara daha fazla avantaj sağlayacağını düşünme	39.9	34.8	25.3
Sınavın Yapısıyla İlgili Maddeler	Yüksek	Düşük	Kaygı Dışı
3. Okul derslerine yeteri kadar zaman ayrılmadığı için, Ortaöğretim Başarı Puanı'nın (ÖOBP) düşeceğinden korkma	22.8	43.7	33.5
9. İyi bir okulda okuyamamanın sıkıntısını yaşama	8.20	12.7	79.1
13. Okul öğretmenlerinin, derse devam etmeme, derste test çözme gibi bazı olumsuz davranışlara anlayış göstermediğini düşünme	43.0	35.4	21.5
19. Okulun, sınavda yoklanan temel bilgi ve becerileri kazandıramadığını düşünme	48.7	28.5	22.8
20. Okul öğrenmelerinin, üniversite sınavında çıkan sorularla ilişkili olmadığını düşünme	51.9	29.7	18.4
22. Okuldaki sınavlarda kullanılan soru tekniğiyle, üniversite sınavında kullanılan soru (test) tekniğinin aynı olmadığını düşünme	58.9	23.4	17.7

nın önemli kısmını kendilerinin çektiğini, bu konuda da aileye aşırı yük olmadıklarını düşünüyor görünmektedirler.

21. madde açısından ise, ÖSS testlerinde bulunan soruların yapısal özelliklerini tanıdıklarını ve bu soruların zekâ testlerinde bulunan sorulardan farklı yapıda olduğunu bildiklerini göstermektedir.

Bu boyutta yer alan üç maddenin tümü açısından bireylerin 0,28'i yüksek, 0,25'i düşük kaygı düzeylerinde görünürken; 0,47'si ise kaygı dışı düzeyde görünmektedirler.

2. Özel Ders Alma (Dershaneye Gitme)

Bu boyutta yer alan iki maddeye ait yüzdeler Tablo 2'de verilmiştir.

Tabloya göre, bireylerin bu iki madde açısından kaygılı olmadıkları görülmektedir. Araştırmanın bir özel okulda yapılmış olması, üst gelir grubunda yer alan ailelerin çocuklarının özel ders alma ya da dershaneye gitme konusunda fazla sorun yaşamadıklarını göstermektedir.

Bu iki maddenin tümü açısından bireylerin 0,05'inin yüksek, 0,10'unun düşük kaygılı oldukları, 0,85'inin ise kaygılı olmadıkları görülmektedir.

3. Sınavın Yapısı

Bu boyutta yer alan 1., 2., 6., 7., 11., 12., 14., 15., 16., 17. ve 18. maddelerin yüzdeleri Tablo 2'de verilmiştir.

Yüzdeler açısından birbirine yakın olan kaygı boyutları birlikte ele alındığında, bireylerin özellikle 1., 2., 12., 16. ve 18. maddeler açısından daha çok kaygılı oldukları; 6., 7., 11., 14., 15., 16. ve 17. maddeler açısından ise daha az kaygılı oldukları göze çarpmaktadır.

Sınavın yapısıyla ilgili maddeler tek tek ele alınıp incelendiğinde aşağıdaki sonuçlar göze çarpmaktadır:

1. ve 2. maddeler açısından bireylerin önemli ölçüde kaygı duydukları görülürken, 0,10'dan biraz daha fazlası bir yükseköğretim programına yerleşme konusunda kaygılı görünmemektedir. 6. maddenin dağılımına göre bireyler, ÖSS kapsamının fazla geniş olmadığı düşüncesindedirler. 7. madde de ise bireyler daha çok düşük kaygı düzeyinde toplanmışlardır. Bu durum bireylerin ÖSS testlerinde "okuma hızı"nın bir etken olarak rol

oynadığının farkında olduklarını ve testle ölçülen özellikler dışında da başka etkenlerin önemli olduğunun farkında olduklarını göstermektedir. 11. maddenin dağılımına göre bireylerin, 1981 yılından itibaren uygulanan ÖSS testlerinin genel kapsamını tanıdıkları, bu süre içerisinde sorulan soruların aşağı-yukarı benzer kapsamdan çıktığını bildikleri, bu nedenle kaygı yaşamadıkları söylenebilir. Bunun yanında, ÖSS testlerinde her yıl yeni soruların kullanılıyor olması, beklentilerin dışında soruların çıkmasına neden olabilir. Bu durum, öğrencilerin düşük düzeyde kaygı duymalarına yol açmış görünmektedir. 12. madde açısından bireylerin önemli ölçüde kaygı yaşadıkları görülmektedir. Üniversiteye ÖSS gibi tek aşamalı bir sınavla yerleşiliyor olması, dağılımın böyle çıkmasında rol oynamış olabilir. 14. maddeye göre bireyler, ÖSYS'de değişikliğin yeni yapılmış olması ve Yükseköğretim Kurumu'nun (YÖK) sınav sistemini savunuyor olması nedeniyle sistemde bir değişiklik yapılma olasılığını uzak görmektedir. 15. madde, bireylerin sınav belgelerinin ellerine geçmeyecekleri konusunda fazla kaygılı olmadıklarını göstermektedir. 16. maddenin dağılımına göre, bireylerin tercih yapma konusunda pek bilgili olmadıkları, hatalı tercih yapabilecekleri konusunda kaygı yaşadıkları görülmektedir. 17. maddeye göre bireyler, YÖP'leri tanıma konusunda oldukça az kaygılı oldukları görünmektedir. Bu durum bireylerin YÖP'lerin genel özellikleri hakkında bilgi sahibi olduklarını göstermektedir. 18. maddenin dağılımına göre bireyler, yeni sınav sistemindeki değişikliklerin bazı okulları kendilerine göre daha avantajlı duruma getirdiği konusunda kaygılı olduklarını göstermektedir. Bu durum, bireylerin OÖBP ile ilgili olarak yapılan değişikliklerin kendilerine ne gibi avantaj ya da dezavantaj getirdiğini bildiğini göstermektedir.

Bu boyutta yer alan on bir maddenin tümü açısından bireylerin 0,31'i yüksek, 0,41'i düşük kaygı düzeylerinde görünürken; 0,28'i ise kaygı dışı düzeyde görünmektedir.

4. Okul

Okulla ilgili olan altı adet kaygı maddesine ait yüzdeler Tablo 2'de verilmiştir.

Yüzdelere göre bireylerin 13., 19., 20. ve 22. maddeler açısından yüksek kaygılı, 3. madde açısından düşük kaygılı, 9. madde açısından ise kaygılı ol-

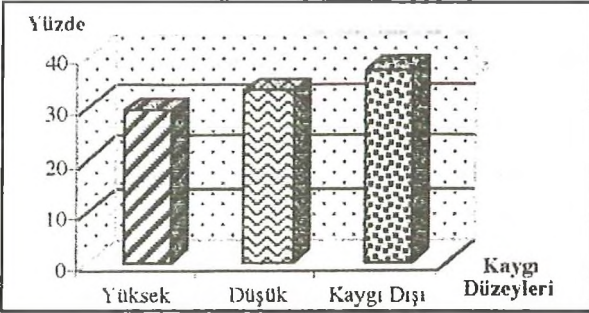
madıkları görülmektedir.

3. maddé açısından bireyler fazla kaygılı görünmemektedirler. Bu durum bireylerin okul dersleriyle ilgili öğrenme eksiklerini aldıkları özel derslerle ya da dershanedeki öğrenmelerle kapatacaklarını göstermektedir. 9. madde açısından bireylerin hemen hemen hiç kaygı duymadıkları görülmektedir. Bireyler okudukları okulu iyi bir okul olarak görmektedirler. 13., 19., 20. ve 22. maddeler açısından bireyler okul öğrenmelerinin ve okuldaki uygulamaların kendilerine ÖSS açısından fazla bir katkı getirmediklerini düşünmektedirler.

Bu boyutta yer alan altı maddenin tümü açısından bireylerin 0,40'ı yüksek, 0,29'u düşük kaygı düzeyinde yer alırken; 0,32'si ise kaygı dışı düzeyde yer almaktadırlar.

Maddelerin Tümü Açısından Durum

158 öğrencinin, 22 kaygı maddesinin tümüne verdikleri yanıtların dağılımları Şekil 1'deki grafikte verilmiştir.

Şekil 1. Üniversite Sınavı Kaygı Kaynakları Ölçeğinde Bulunan Tüm Maddelere Ait Dağılım Yüzdeleri

"Üniversite Sınavı Kaygı Kaynakları Ölçeği"nde yer alan maddelerin genel dağılımına bakıldığında, çalışma grubunda yer alan 158 öğrenciden 0,29'unun yüksek kaygı, 0,33'ünün düşük kaygı, 0,38'inin ise kaygı dışı düzeylerinde toplandıkları gözlenmektedir.

Bireylerin önemli kısmının kaygı dışı boyutunda toplanmış olmasının nedenleri düşünüldüğünde farklı koşulların varlığı dikkat çekmektedir. İlk olarak, uygulamanın yapıldığı okul, iyi eğitim verdiği düşünülen bir özel okuldur. İkincisi, ölçeğin, okulun iddialı ve başarılı öğrencileri olarak görülen "Matematik-Fen"

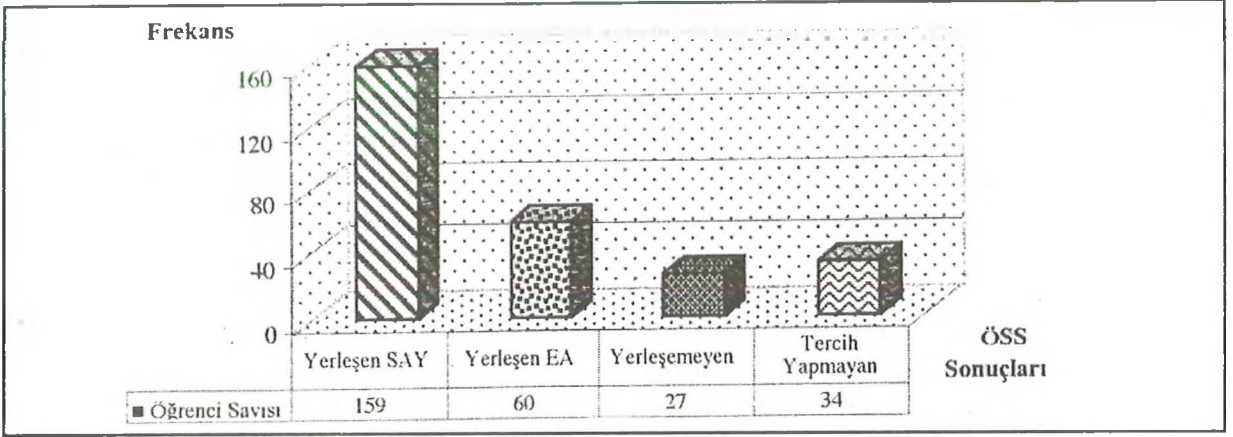
kolundaki öğrencilere uygulanmış olmasıdır. Üçüncü olarak, öğrencilerin sınava iyi hazırlanmaları ve sınav hazırlıkları konusunda kendilerine güvenmeleridir. Dördüncü etken, öğrencilerin ÖSS'deki seçme ve yerleştirme işlemini rastlantılara bağlı olarak görmedikleri, yani sınava daha iyi hazırlanan, sınavda ölçülen özelliklerle ilgili temel öğrenmelere sahip olan, doğru tercihler yapan öğrencileri daha avantajlı gördükleridir. Beşinci ve son etken ise, öğrencilerin eğitim gördükleri okulun, önceki yıllarda yapılan ÖSS'de birçok okula göre daha başarılı olmasıdır. Örneğin 1999-ÖSS'de araştırmanın yürütüldüğü bu okul genelde, 5558 lise arasından, alt testlere göre sıralarının ortalamaları dikkate alındığında 258. sırada yani yaklaşık % 4.6 dilimde yer almaktadır (ÖSYM, 1999).

Üniversite Sınavı Kaygı Kaynakları Ölçeğinden Elde Edilen Verilerin Bir Geçerlik Ölçüsü Olarak Aynı Okulun Matematik-Fen Alanından Sınava Giren Öğrencilerin Yerleştirildikleri ÖSS (Y-ÖSS) Puanlarıyla Karşılaştırılması

"Üniversite Sınavı Kaygı Kaynakları Ölçeği"nde bulunan 22 maddenin tümü açısından bireylerin daha çok "kaygı dışı" düzeyde, en az da yüksek kaygı düzeyinde toplandıkları (Şekil 1) bilgisi elde edilmiştir. Bireylerin üniversite sınavıyla ilgili kaygı yaşamadıkları ya da düşük kaygı yaşadıkları konusundaki bulguların geçerli olup olmadığının tartışılması gerekmektedir. Daha öncede belirtildiği gibi, kaygı ölçeğinin uygulanması sırasında, uygulamanın yürütüldüğü 158 öğrencinin adları alınmamıştır. Bu nedenle, bulguların geçerliğine bakılırken, aynı okulun Matematik-Fen kolunda okuyan ve ÖSS'ye giren bütün öğrencilerin (toplam 280 öğrenci) Y-ÖSS puanları kullanılmıştır.

280 öğrencinin, Y-ÖSS sonuçlarına ait dağılımları Şekil 2'deki grafikte verilmiştir.

Bulgulara göre, 280 öğrenciden 219'unun yani 0,87'sinin Sayısal (Y-ÖSS-SAY) ve Eşit Ağırlıklı (Y-ÖSS-EA) programlara yerleştikleri; 27 öğrencinin yani 0,10'unun yerleşemediği; 34 öğrencinin yani 0,12'sinin hiç tercih yapmadığı görülmektedir. Yerleşemeyen ve tercih yapmayan öğrencilerin genellikle bir YÖP'e yerleşebilecek puanlar aldıkları ancak büyük bir olasılıkla bunlar istenilen programlar olmadığı ya da daha yüksek puanlı programlar olduğu

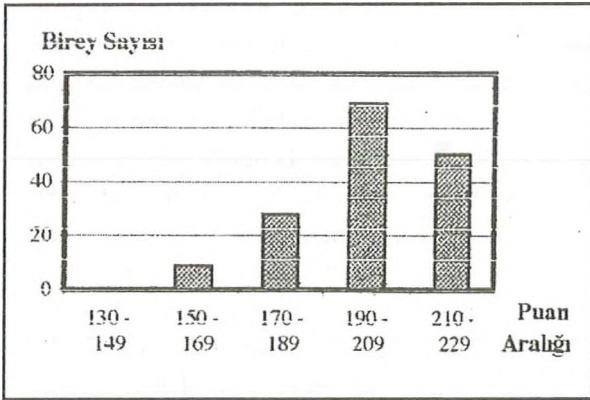

Şekil 2. Matematik-Fen Kolundan Sınava Giren 280 Öğrencinin Y-ÖSS Sonuçlarına Göre Sayıları

için yerleşemedikleri veya tercih yapılmadıkları düşünülmektedir.

Y-ÖSS-SAY Puanla Yerleşen Öğrencilerin Aldıkları Puanlara ve Tercih Sıralarına Göre Sayıları

Matematik-Fen alanından sınava giren 159 öğrencinin Y- ÖSS-SAY puanlarına göre sayıları Şekil 3'teki grafikte verilmiştir.

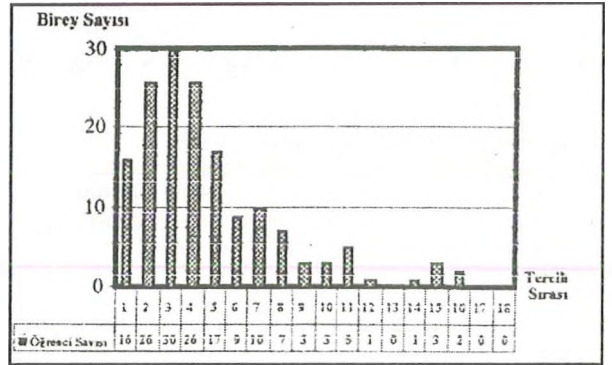

Şekil 3. Matematik-Fen Kolu Öğrencilerinin Y-ÖSS-SAY Puanlarına Göre Sayıları

Grafiğe göre bu puanla yerleşen 159 öğrenci, 130 ile 229 arasında puanlar almışlardır.

2000-ÖSS'de, Y-ÖSS-SAY'da en yüksek puanın 230.338 olduğu düşünülürse (ÖSYM Basın Toplantısı, 2000), öğrencilerin önemli kısmının bu puana yakın puanlar aldığı ve 159 öğrenciden 0,93'ünün 170.000 ve üzerinde puan aldığı görülecektir.

Ayrıca 159 öğrencinin Y-ÖSS-SAY puanlı tercih sıralarına göre yerleşme sayıları ise Şekil 4'teki grafikte verilmiştir.

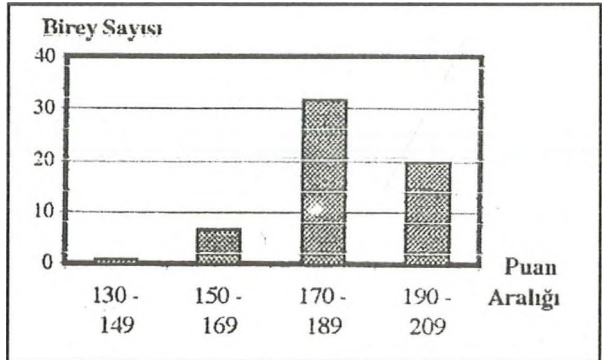

Şekil 4. Matematik-Fen Kolu Öğrencilerinin Y-ÖSS-SAY Puanlarına Tercih Sıraları

Görüldüğü gibi, 141 öğrencinin (0,89'u) ilk sekiz, 116 öğrencinin (0,73'ü) ise ilk beş tercihine yerleştiği görülmektedir.

Y-ÖSS-EA Puanla Yerleşen Öğrencilerin Aldıkları Puanlara ve Tercih Sıralarına Göre Sayıları

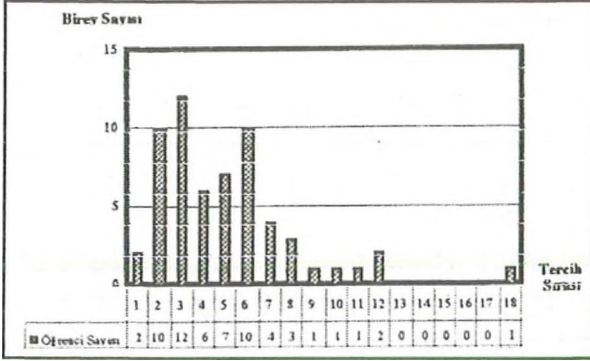
Matematik-Fen alanından sınava giren ve Y-ÖSS-EA puan türüyle yerleşen öğrencilerin sayıları Şekil 5'teki grafikte verilmiştir.

Şekil 5. Matematik-Fen Kolu Öğrencilerinin Y- ÖSS-EA Puanlarına Göre Sayıları

Görüleceği gibi, bu puan türüyle yerleşen 60 öğrenci, 130 ile 209 arasında değişen puanlar almışlardır. 2000-ÖSS'de, Y-ÖSS-EA puan türünde en yüksek puan 213.250'dir (ÖSYM Basın Toplantısı, 2000). Buna göre, öğrencilerin 0,33'ünün bu puana çok yakın, 0,55'inin ise bu puana biraz uzak ama yine de yüksek puanlarda toplandıkları görülecektir.

Bu öğrencilerin Y-ÖSS-EA puanlı tercih sıralarına göre yerleşme sayıları ise, Şekil 6'daki grafikte verilmiştir.

Şekil 6. Matematik-Fen Kolu Öğrencilerinin Y- ÖSS-EA Puanlarına Tercih Sıraları

Buna göre 60 öğrenciden 52 tanesi (0,87'si) ilk sekiz tercihine yerleşmiştir.

Y-ÖSS-SAY ve Y-ÖSS-EA puanlarından elde edilen veriler şu biçimde yorumlanabilir:

"Üniversite Sınavı Kaygı Kaynakları Ölçeği"nden elde edilen verilerle, Matematik-Fen kolundan sınava giren öğrencilerin Y-ÖSS puanlarından elde edilen veriler birbirini destekler nitelikte görünmektedir. Bu durum öğrencilerin, üniversite sınavı için yapmış oldukları hazırlıklar konusunda kendilerini tanıdıklarını, sınava girecek grup içindeki yerlerini yaklaşık olarak tahmin ettiklerini, sınavı kazanma ve bir YÖP'e yerleşme konusunda kendilerine güvendiklerini göstermektedir. Bu durum, kendine güvenen bireylerin daha az kaygı duyduğu hatta kendini tamamen güvende hisseden bireylerin ise hiç kaygı duymadığı biçiminde yorumlanabilir.

Bu bulgular, Hambree (1988) tarafından incelenmiş birçok araştırmanın bulgularıyla da tutarlılık göstermektedir. Hambree, incelediği araştırmaların ortak bulgusu olarak sınav kaygısının, kendine güven duygusuyla negatif korelasyon verdiğini saptamıştır. Bu araştırmanın bulguları, Cengiz (1988) tarafından

yapılmış araştırmanın bulgularıyla da tutarlılık göstermektedir. Başarılı ve başarısız öğrencilerin, sınav öncesi ve sonrası durumluk kaygı düzeylerini inceleyen Cengiz, çalışmasının sonunda, başarılı öğrencilerin kaygı düzeylerini, başarısız öğrencilere göre daha düşük bulmuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmadan elde edilen bilgiler ışığında sonuç olarak şunlar söylenebilir:

2000-ÖSS'den önce, Ankara'da bir özel okulda okuyan 158 öğrenciye uygulanan "Üniversite Sınavı Kaygı Kaynakları Ölçeği" toplam 22 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte bulunan 22 madde açısından bireyler 0,29 düzeyinde yüksek, 0,33 düzeyinde düşük kaygı duymakta, 0,38 düzeyinde ise kaygı duymamaktadır. Kaygı düzeylerinin yüzde olarak dağılımları birbirine yakın görünmekle birlikte, öğrenciler daha çok, ÖSS'den kaygı duymadıklarını ya da düşük kaygı duyduklarını ifade etmişlerdir. Bu durum, öğrencilerin ÖSS ile ilgili hazırlıkları konusunda kendilerine güvendiklerini ve kendilerini nispeten rahat hissettiklerini göstermektedir.

Öğrencilerin yüksek kaygı duydukları maddeler incelendiğinde, bu maddelerden çoğunun, daha önce beş ana etken halinde ifade edilmiş olan kaygıya neden olan etkenlerle de tutarlılık içinde olduğu görülecektir. Öğrenciler dört alt kaygı boyutundan, sınavın yapısıyla ve okulla ilgili maddelerin bir kısmında da yüksek kaygı duyduklarını ifade etmişlerdir.

Ölçekten elde edilen verilerle, öğrencilerin Y-ÖSS puanları arasında da bir tutarlılık olduğu gözlenmiş ve bu durum ölçeğin geçerli bilgiler taşıdığına bir kanıt olarak yorumlanmıştır. Birçok öğrencinin ölçekte bulunan maddeler konusunda düşük kaygılı görünmelerine karşın Y-ÖSS'den yüksek puan alarak tercihlerine yerleşmiş olmaları bu tutarlılığın bir işareti olarak kabul edilmiştir.

Bu konuda yapılacak sonraki çalışmalarla ilgili olarak da şunlar söylenebilir:

1. Bu araştırma yalnızca "Matematik-Fen" kolunda okuyan öğrenciler üzerinde yapılmıştır. Bundan sonraki çalışmalar "Türkçe-Matematik", "Türkçe-Sosyal", "Dil Bilimi" gibi farklı kollarda okuyan öğrencileri de kapsayacak biçimde yapılmalıdır.

2. Bu çalışma bir özel okul üzerinde yürütülmüştür. Bundan sonraki çalışmalara, farklı okul türlerinin de katılması yerinde olacaktır.

3. Öğrenci adları alınmadığı için, ölçekten elde edilen verilerin, geçerli bir ölçekten elde edilecek verilerle ilişkisine bakmak olanaklı olamamıştır. Bundan sonraki çalışmada, "Durumluk Kaygı Envanteri"yle geçerliliğine bakılması uygun olacaktır.

4. Araştırmanın bulguları, öğrencilerin kaygı düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir. Bu durum, öğrencilerin kendilerine güven duydukları biçiminde yorumlanmıştır. Bundan sonraki çalışmada, bu yorumun geçerliliğini test etmede, geçerliği bilinen, "Kendine Güven Ölçeği"yle korelasyonuna bakılması yerinde olacaktır.

5. Üniversite sınav kaygısının, ÖSS yaklaştıkça giderek arttığı tahmin edilmektedir. Ölçeğin, sınavdan önce farklı zamanlarda uygulanarak değişimin gözlemlenmesi, kaygının artışıyla ilgili olarak önemli bilgiler verecektir.

6. Ölçeğin bundan sonraki uygulanmasında ölçeğe, bireylerin kendisinden kaynaklanan kaygı ifadelerinin de eklenmesi yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

- Aiken, L. R. (1985) *Psychological Testing And Assessment*, USA: Allyn and Bacon Inc, Fifth Edition.
- Cloninger, R. C. (1988) *Anxiety and Theories of Emotions. Handbook of Anxiety: Classification, Etiological Factors and Associated Disturbances*, New York: Elsevier Science Publishers.
- Baltaş, A. ve Z. Baltaş (1997) *Stres ve Başa Çıkma Yolları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Baltaş, A. (1998) *Öğrenmede ve Sınavlarda Üstün Başarı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Baltaş, A. (2000) "Sınav Gerginliği Başarıya Engel", *Cumhuriyet Gazetesi*, Ankara, 4 Haziran.
- Baran, G. ve Ş. Şimşek (2000) "Üniversite Sınavına Hazırlanan Gençler ve Kaygı", *Çağdaş Eğitim*, 25/265: 29-34.
- Baymur, F. (1978) *Genel Psikoloji*. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevi.
- Bootzin, R. R., G. H. Bower, R. B. Zajonic ve E. Hall

- (1986) *Psychology Today*. 6th ed., New York.
- Cengiz, H. F. (1988) "Lise III. Sınıf Öğrencilerinin ÖSYM I. Basamak Sınavı Öncesi ve Sonrası Kaygı Düzeylerinin Bazı Faktörler Yönünden Karşılaştırılması", *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cumhuriyet (2000) "*Tercih İçin Son Gün*", Ankara: Cumhuriyet Gazetesi, 11 Ağustos.
- Doğan, O. (1988) "Üniversite Giriş Sınavının Bunaltı Düzeyine Etkisi", *XXIV. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi*, 19-23 Eylül, Ankara: GATA.
- Ekşi, P. (1998) "Sınav Kaygısının Üniversite Adayı Ergenlerde İncelenmesi", *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ergene, T. (1994) "Sınav Kaygısı ile Başa Çıkma Programının Etkililiği", *3P Dergisi*, 2/1: 9-16.
- Erkan, S. (1991) "Sınav Kaygısının Öğrenci Seçme Sınavı Başarısı ile İlişkisi", *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hambree, R. (1988) "Correlates, Causes, effects and Treatment of Test Anxiety", *Review of Educational Research*, 58/1: 47-77.
- Kaymak, D. A. (1987) "Sınav Kaygısı Envanteri'nin Türkçe Formunun Oluşturulması ve Güvenirliliği", *Psikoloji Dergisi*, 6/21: 55-62.
- Kulaksızoğlu, A. (1998) *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuzgun, Y. (1983) "Benlik ve İdeal Benlik Kavramlarının Tercih Edilen Meslek Kavramı ile İlişkisi", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16: 1-10.
- Öner, N. ve A. L. Compte (1985) *Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- ÖSYM (1996) *ÖYS'ye Hazırlık*, 1996-5, Ankara.
- ÖSYM (2000) *ÖSYM Basın Toplantısı*, Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS) Sonuçları, Ankara.
- ÖSYM (2000) "Ortaöğretim Kurumlarına Göre 1999 Öğrenci Seçme Sınavı Sonuçları", Ankara: ÖSYM Yayınları-2000-2.

- Öztürk, M. O. (1981) *Ruh Sağlığı ve Hastalıkları*. Ankara: Meteksan Limited Şirketi.
- Özusta, H. Ş. (1995) "Çocuklar İçin Durumluk-Süreklilik Kaygı Envanteri Uyarılama, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Psikoloji Dergisi*, 10/34: 32-44.
- Türkan, S., A. Türkcen ve N. Uygur (1992) "Lise Son Sınıf Öğrencilerinde ÖSS Öncesi ve Sonrası Dönemde Psikiyatrik Semptomatolojiyi Etkileyen Kişisel ve Ailesel Beklentiler", *1992 Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Günleri Kongre Kitabı*, İzmir: Saray Tıp Kitabevleri.
- Toker, F. (1997) *Üniversiteye Giriş*, Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA), Bilimsel Toplantı Serileri: 6, Ankara.
- Ulusoy, Ö. ve A. Uzunöz (1992) "Düşük ve Yüksek Kaygılı Üniversite Öğrencilerinde Yüz Yüze ve Telefonla Kurulan İletişimin Problem Çözme Becerisine Etkisi", *VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları*, 22-25 Eylül 1992, Hacettepe Üniversitesi, Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayını.
- Yavuzer, H. (1992) *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.